

Інна ОМЕЛЬЯНЕНКО,

orcid.org/0000-0002-1107-7244

кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
доцент кафедри теоретичних основ і методики фізичного виховання
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
(Тернопіль, Україна) *omelinn23@gmail.com*

ІННОВАЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ В ОЦІНЮВАННІ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті подано результати аналізу чинних нормативно-правових актів, які формують систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів базової середньої освіти в Новій українській школі. Компаративний аналіз крайніх правових норм галузі освіти та освітньої галузі «Фізична культура» дозволив виявити релевантність та комплементарність їх положень щодо оцінювання навчальних досягнень здобувачів базової середньої освіти у процесі фізичного виховання.

Тяглість становлення новітньої системи оцінювання навчальних досягнень школярів упродовж реформування загальної середньої освіти в Україні обумовлена створенням ієрархічної нормативно-правової бази, перманентним удосконаленням ряду регулятивних документів та втратою чинності їх попередніх аналогів. З'ясовано, що основними напрямками модернізації системи оцінювання навчальних досягнень здобувачів базової середньої освіти, окресленими чинними нормативно-правовими актами Нової української школи, є її концептуальні засади, стратегії поточного та підсумкового оцінювання, окремі аспекти документообігу у процесі оцінювання та рішення, які знаходяться у площині гарантування державою закладам освіти академічної свободи.

Установлено, що реформаторські положення нормативних документів базової середньої освіти знайшли своє відображення у юридичних актах, що регулюють оцінювання навчальних досягнень школярів у галузі «Фізична культура». Попри це відзначимо актуальність проблеми їх подальшого удосконалення для забезпечення максимальної релевантності із нормативно-правовою базою галузі освіти, приведення у відповідність окремих внутрішньодокументних тез, адаптації концептуальних положень новітньої системи оцінювання навчальних досягнень здобувачів базової середньої освіти до специфіки галузі «Фізична культура» та перегляду деяких дискусійних тверджень, що суперечать аксіоматичним положенням методики фізичного виховання школярів.

Ключові слова: *Нова українська школа, базова середня освіта, оцінювання навчальних досягнень, фізична культура, нормативно-правова база.*

Inna OMELIANENKO,

orcid.org/0000-0002-1107-7244

*Ph. D. in Physical Education and Sports,
Associate Professor at the Department of Theoretical Foundations
and Methods of Physical Education
Ternopil Volodymyr Gnatyuk National Pedagogical University
(Ternopil, Ukraine) *omelinn23@gmail.com**

INNOVATIONS IN THE NEW UKRAINIAN SCHOOL FOR ASSESSING EDUCATIONAL ACHIEVEMENTS OF BASIC SECONDARY EDUCATION STUDENTS IN PHYSICAL CULTURE

This article presents an analysis of the current legal acts shaping the system for evaluating the educational achievements of basic secondary education students in the New Ukrainian School. A comparative analysis of the legal standards in the fields of education and "Physical Culture" reveals the relevance and complementarity of their provisions regarding the assessment of educational achievements in the physical education process.

The development of the latest evaluation system for schoolchildren during the reform of general secondary education in Ukraine is marked by the establishment of a hierarchical legal framework, ongoing improvements to regulatory documents, and the invalidation of their earlier counterparts. The primary directions for modernizing the evaluation system, as outlined in the legal acts of the New Ukrainian School, include its conceptual foundations, strategies for formative and summative assessment, specific aspects of document circulation within the evaluation process, and measures ensuring the state guarantees academic freedom for educational institutions.

It has been established that the reform-oriented provisions of normative documents for basic secondary education are reflected in the legal acts governing the assessment of students' achievements in "Physical Culture." Nevertheless, the issue of further refinement remains critical. Efforts are needed to ensure alignment with the broader regulatory framework for education, harmonize internal document provisions, adapt conceptual evaluation principles to the unique requirements of "Physical Culture," and revise certain contentious statements that conflict with the established principles of physical education methodology.

Key words: *New Ukrainian School, basic secondary education, educational achievements evaluation, physical culture, legal framework.*

Постановка проблеми. Педагогічне оцінювання, як процес збору, аналізу та інтерпретації інформації про якість результатів навчання учнів, встановлення рівня навчальних досягнень є важливим складником діяльності вчителя фізичної культури. Непересічне значення педагогічного оцінювання зумовлене симбіозом його різновекторних функцій – формувальної, діагностувальної, мотиваційно-стимулювальної, розвивальної, орієнтувальної, коригувальної, прогностичної, констатувальної, виховної (Про затвердження рекомендацій, 2024). Їх реалізація в Новій українській школі (НУШ) трансформує систему педагогічних дій оцінювання з інструменту отримання фактажу про досягнення учнів на засіб навчання і виховання здобувачів загальної середньої освіти. Відтак виявлення інновацій в оцінюванні діяльності школярів, окреслених НУШ, є актуальним для їх «вмонтовування» у системи оцінювання навчальних досягнень учнів/учениць закладами загальної середньої освіти та ефективного використання поруч із традиційними підходами і правилами для продуктивного навчання та підвищення результативності навчального процесу з фізичної культури.

Одним з напрямів реалізації права закладів загальної середньої освіти на академічну автономію, задекларованого Новою українською школою (НУШ), є організація внутрішньої системи оцінювання діяльності школярів (Концепція, 2016). Реалізація повноважень педагога на свободу вибору форм, змісту та способів оцінювання навчальних досягнень здобувачів базової середньої освіти опирається на нормативно-правову базу, яка зазнає кардинальних змін в умовах реформування загальної середньої освіти. Поетапне реформування освіти в Україні супроводжується лонгїтудними перетвореннями регулятивних актів щодо оцінювання досягнень здобувачів базової середньої освіти з метою удосконалення цього складника педагогічного процесу та адаптації реалій українського шкільництва до європейських стандартів. Про швидкоплинну чинність окремих нормативних документів МОН України, що регламентували оцінювання навчальних досягнень базової середньої освіти з фізичної культури, засвідчує скасування у 2024 році (Про

скорочення строку дії, 2024) Методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5–6 класів, а також модельних навчальних програм «Фізична культура» для 5–6 та 7–9 класів, які були в дії лише упродовж одного-двох років (Про затвердження методичних рекомендацій, 2022; Модельна навчальна програма «Фізична культура». 5–6 класи, 2022; Модельна навчальна програма «Фізична культура». 7–9 класи, 2023). Відтак виявлення чинних правових інноваційних рішень щодо оцінювання навчальних досягнень здобувачів базової середньої освіти з фізичної культури та їх концентрація у «сухому залишку» є основою для актуалізації новітніх ідей, створення та реалізації окремими навчальними закладами систем оцінювання з фізичної культури.

Аналіз крайніх нормативно-правових документів, що регламентують оцінювання навчальних досягнень здобувачів базової середньої освіти з фізичної культури може надати додаткового імпульсу їх поступу. У цьому контексті компаративний аналіз чинних нормативно-правових актів галузі освіти загалом та фізичної культури зокрема дозволить виявити корелятивність та комплементарність їх положень щодо оцінювання навчальних досягнень здобувачів базової середньої освіти.

Аналіз досліджень. Окреслену нами проблему було досліджено аспектно. Експертами НУШ (Старигіна І., Шиян Р., Романенко Ю.) періодично роз'яснювались окремі інноваційні концептуальні положення реформованої системи оцінювання на веб-ресурсі НУШ та в інших електронних джерелах інформації, у поодиноких наукових розвідках представлено результати досліджень питання оцінювання навчальних досягнень школярів в інших галузях загальної середньої освіти (Пушкар Н., Близнюк Т., Матюк Л., Дворецька Л., Жук Ю., Гривко А., Кулешова О.), досліджено інші питання реформування фізичного виховання школярів в умовах НУШ (Аксьонова О., Вахняк В., Вітченко А., Воєділова О., Волкова І., Несен О., Ємець Я., Цимбалюк Ж., Варецька О., Лисенко Л., Москаленко Н., Сороколіт Н.). Проте, у заявленому нами форматі дослідження не проводились.

Мета дослідження. Виявити інновації у системі оцінювання навчальних досягнень здобува-

чів базової середньої освіти з фізичної культури, окреслених НУШ, та визначити релевантність реформаторських положень у різних нормативно-правових актах.

Виклад основного матеріалу. Концептуальними засадами НУШ задекларовано засадничі положення оцінювання навчальних досягнень здобувачів загальної середньої освіти. До них належать принципи дитиноцентризму, об'єктивності, доброчесності, справедливості, неупередженості, систематичності, критеріальності, гнучкості, перспективності, диференційованості та конфіденційності, а також плановості, чіткості, прозорості, відкритості, доброзичливості (Про повну загальну, 2020). Очевидно, що до початку освітньої реформи педагоги послуговувались переважною більшістю з них. В окресленому Концепцією НУШ переліку принципів оцінювання навчальних досягнень учнів/учениць лише ідею «конфіденційності» оцінювання кваліфікуємо як новітню. Її антитезою є організація оцінювання діяльності учнів/учениць на засадах гласності, практиковану в загальній середній освіті до початку її реформування (Теорія і методика, 2012: 73). Наразі оцінка є конфіденційною інформацією, доступною лише для учня/учениці та його/її батьків (Про затвердження рекомендацій, 2024).

Провідною інновацією реформування загальної середньої освіти є гарантування академічної свободи, яка з-поміж інших напрямів, реалізується у спосіб обрання закладами освіти форм, змісту та способів оцінювання (Концепція, 2016). Заклади загальної середньої освіти уповноважені розробляти загальні положення щодо оцінювання результатів навчання учня в освітній програмі, обов'язковим компонентом якої є навчальні дисципліни з галузі «Фізична культура»; створювати власні шкали оцінювання з правилами переведення загальної оцінки результатів навчання семестрового та річного оцінювання до системи, визначеної законодавством, для виставлення у Свідоцтві досягнень; виробляти власні способи спостереження за розвитком наскрізних умінь; окреслювати відмінності оцінювання у різних класах закладу загальної середньої освіти (Про освіту, 2017; Про повну загальну, 2020). Їх впровадження у практику фізичного виховання можливе лише після затвердження учительських ініціатив на засіданні педагогічної ради закладу загальної середньої освіти.

Із задоволенням констатуємо, що чинним документом від 2024 року, який окреслює загальні правила оцінювання навчальних досягнень учнів/учениць (Про затвердження рекомендацій, 2024) скасовано діюче дотепер положення від 2022 року,

яким дозволялося закладам загальної середньої освіти відмовлятися від підсумкового оцінювання навчальних досягнень школярів із предметів освітньої галузі «Фізична культура» (Про затвердження методичних рекомендацій, 2022). Вважаємо, що реалізація навчальним закладом права академічної вольності у такий спосіб мало би деструктивні наслідки у фізичному вихованні здобувачів базової середньої освіти. Така «галузєва сегрегація» обмежила би функції оцінювання та сприяла б руйнації її системи, що негативно позначилося би на особистісній фізичній культурі учнів/учениць. До слова, уперше така пропозиція була ініційована сумнозвісним міністром освіти і науки, молоді та спорту України Дмитром Табачником та зустріла потужний опір фахівців галузі.

Нормативно-правовими актами, що регламентують реформування загальної середньої освіти в Україні концептуально визначено, що у процесі оцінювання діяльності здобувачів базової середньої освіти варто виокремлювати об'єктивні результати навчання (знання, уміння та навички оперувати ними, уміння застосовувати набутий досвід навчальних дій, досвід творчої діяльності) та особистісні надбання учня/учениці (активність, ініціативність; старанність, наполегливість; комунікабельність, здатність співпрацювати; самостійність, відповідальність; ціннісні ставлення). Потому результатами навчання, виховання та розвитку здобувачів загальної середньої освіти проголошено не лише їхні знання, уміння, навички, але й ставлення та цінності (Про затвердження рекомендацій, 2024). Ці нормативні положення щодо оцінювання навчальних досягнень здобувачів загальної середньої освіти релевантні проголошеній НУШ компетентнісній парадигмі у шкільній освіті (Концепція, 2016; Про освіту, 2017; Про повну загальну, 2020). Їх актуалізація має відбуватися і в рамках освітньої галузі «Фізична культура» попри специфіку окремих видів діяльності школярів у процесі фізичного виховання.

Оновлена візія МОН України щодо об'єктів оцінювання навчальних досягнень учнів/учениць на підставі компетентнісного підходу мала логічне продовження у спосіб заміни табеля навчальних досягнень на свідоцтво навчальних досягнень здобувачів загальної середньої освіти (Про затвердження методичних рекомендацій, 2018). На відміну від табеля, свідоцтво навчальних досягнень має дві частини: перша – це перелік особистісних досягнень (у частині наскрізних умінь); друга частина – перелік навчальних предметів. Модернізовані структура і зміст документа не лише відображають підсумкові результати навчальної

діяльності учнів/учениць, але й створюють уявлення про навчальний поступ дитини у школі. Запропонований МОН України зразок свідчення навчальних досягнень здобувачів загальної середньої освіти є орієнтовним та не виключає можливості розробки освітнім навчальним закладом іншого його варіанту, що засвідчує дієвість принципів академічної свободи, проголошених НУШ (Про затвердження рекомендацій, 2024).

Інновації оцінювання навчальних досягнень школярів, окреслені правовою базою загальної середньої освіти, знайшли своє продовження у нормативних документах предметної галузі «Фізична культура». Так, пояснювальною запискою до чинної Модельної навчальної програми з фізичної культури для здобувачів базової середньої освіти вчителю фізичної культури рекомендовано у процесі оцінювання «позначати особливо виражені наскрізні вміння учня/учениці, зокрема, вияв інтересу до навчання, розуміння отриманої інформації, прочитаного, вміння висловлювати власну думку, критично та системно мислити, логічно обґрунтовувати власну позицію, діяти творчо, вияв ініціативи у процесі навчання, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими з метою заохочення подальшого розвитку відповідних умінь» (Про скорочення строку дії, 2024: 9). Скерування вчителів фізичної культури на нові стандарти в оцінюванні результатів діяльності школярів є схвальним фактом. Попри це, парадокс такої рекомендації полягає у тому, що документом до «особливо виражених» віднесені усі без винятку наскрізні вміння, окреслені Державним стандартом базової середньої освіти. Ба більше, один з конструктів цього переліку – «вияв інтересу до навчання» – відсутній у списку наскрізних вмінь, окреслених Державним стандартом. Нарешті, висловлюємо своє переконання у тому, що усі наскрізні вміння є «особливо вираженими» у процесі фізичного виховання, але за умов організації навчання на компетентнісно-діяльнісних засадах та створення умов для реалізації компетентнісного потенціалу Державного стандарту з галузі «Фізична культура».

Зміни в системі оцінювання навчальних досягнень здобувачів базової середньої освіти торкнулися також форми ведення класного журналу – документу, в якому, зокрема, обліковуються навчальні досягнення школярів. Так, Наказом МОН №707 дозволено закладам загальної середньої освіти перевести документообіг в електронну форму без потреби дублювання класного журналу на папері (Про затвердження Інструкції, 2022).

До того ж, заклад освіти може обирати будь-яку електронну освітню інформаційну систему, яка надає послугу з ведення електронного класного журналу, або ж скористатися безкоштовним державним сервісом «eJournal». Інноваційне впровадження програмного продукту надає педагогічним працівникам, батькам та учням закладів загальної середньої освіти зручний онлайн-інструмент, який 24/7 забезпечує доступ до оцінок, відвідуваності та інших ресурсів журналу.

У поточному навчальному році МОН України було ухвалено Накази «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» (далі Рекомендації), «Про затвердження Інструктивно-методичних рекомендацій щодо викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 навчальному році» (далі Інструктивно-методичні рекомендації) та «Про скорочення строку дії грифів «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України». Перший з них визначає політику оцінювання результатів навчання школярів у закладах загальної середньої освіти безвідносно до освітніх галузей. Інструктивно-методичними рекомендаціями окреслено положення з урахуванням особливостей освітніх галузей, зокрема галузі «Фізична культура». Серед визначених цим документом рекомендацій щодо викладання фізичної культури у 2024/2025 навчальному році містяться тези про оцінювання результатів діяльності здобувачів базової середньої освіти. Наказом МОН «Про скорочення строку дії грифів «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» модельній навчальній програмі «Фізична культура. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти. Пояснювальною запискою до чинної модельної навчальної програми з фізичної культури також окреслено підходи до оцінювання навчальних досягнень школярів у процесі фізичного виховання. Компаративний аналіз цих документів виявив, що теза Рекомендацій про здійснення оцінювання результатів навчання учнів «згідно з вимогами до обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом на основі компетентнісного підходу» (Про затвердження рекомендацій, 2024: 2) було трансформовано Інструктивно-методичними рекомендаціями у тезу про те, що «оцінювання має бути зорієнтованим на очікувані результати навчання, передбачені навчальною програмою» (Про інструктивно-методичні рекомендації, 2024: 5). Скерування Інструктивно-методичними рекомендаціями вчителя фізичної

культури до навчальної програми для орієнтації на перелік очікуваних результатів навчання з фізичної культури є не виправданим з причини неспроможності цілковитого забезпечення чинною модельною навчальною програмою обов'язкових результатів, передбачених Державним стандартом базової середньої освіти. Так, обрання навчальним закладом 12–16 (8–12) варіативних модулів з-понад 70, представлених у модельній навчальній програмі з фізичної культури (Про скорочення строку дії, 2024: 3), забезпечить досягнення лише обмеженого переліку обов'язкових результатів, який «не перекриває» їх обсягу, окресленого Державним стандартом базової середньої освіти з галузі «Фізична культура». Відтак, саме Державний стандарт є єдиним орієнтиром у переліку результатів навчання школярів для їх оцінювання в умовах чинної структури модельної навчальної програми з її провідною ідеєю варіативності.

Статтю 17 Закону України «Про повну загальну середню освіту», Державним стандартом базової середньої освіти визначено основні види оцінювання навчальних досягнень учнів/учениць: формувальне, поточне та підсумкове (тематичне, семестрове, річне) (Про повну загальну, 2020; Про деякі питання, 2020). Вважаємо зауваження окремих експертів Команди підтримки реформ про ідентичність призначення формувального, поточного оцінювання цілком слушним (Оцінювання за НУШ, 2022). Саме формувальне і підсумкове оцінювання поруч із державною підсумковою атестацією окреслено як види оцінювання у Рекомендаціях щодо оцінювання результатів навчання – чинному крайньому підзаконному нормативному акті, який регламентує оцінювання діяльності здобувачів загальної середньої освіти. Попри це Інструктивно-методичними рекомендаціями визначено, що «поточний контроль» є «основною ланкою в системі оцінювання результатів навчання з фізичної культури», а його основна функція – «навчальна» (Про інструктивно-методичні рекомендації, 2024: 5). Однак такий різновид оцінювання результатів навчання учнів з фізичної культури, як і його «навчальна» функція не передбачені Рекомендаціями на протипагу діагностувальній, коригувальній, орієнтувальній, мотиваційно-стимулювальній, розвивальній, прогностичній та виховній функціям формувального оцінювання. Паралельне співіснування понять поточного та формувального оцінювання простежується по всьому тексту Інструктивно-методичних рекомендацій. Така термінологічна неузгодженість видів оцінювання результатів навчання

школярів в Законі України, Державному стандарті базової середньої освіти, Рекомендаціях та Інструктивно-методичних рекомендаціях вносить елемент плутанини у практику фізичного виховання школярів.

Інструктивно-методичними рекомендаціями та Модельною навчальною програмою з фізичної культури для учнів 5–9 класів окреслено «формувальне, поточне та підсумкове: тематичне, семестрове, річне» види оцінювання. Дискусійною виглядає категорична теза Модельної навчальної програми з фізичної культури щодо проведення тематичного оцінювання на тлі уникнення Рекомендаціями такого різновиду підсумкового оцінювання. Відсутність у Рекомендаціях характеристики тематичного оцінювання пояснюється його необов'язковістю: педагогічна рада закладу може ухвалити рішення щодо його використання в конкретній школі (Оцінювання в 5–9 класах НУШ, 2024). Ба більше, Рекомендаціями встановлено, що підсумкові роботи мають охоплювати «одну, декілька або всі групи результатів, визначених у Державному стандарті» (Про затвердження рекомендацій, 2024: 6), що відповідає сутності формувального оцінювання.

Модельною навчальною програмою з фізичної культури пропонується здійснювати тематичне оцінювання «за певний період, як правило початкову чверть чи тримістр» (Про скорочення строку дії, 2024) Такою тезою ототожнюється сутність тематичного та семестрового оцінювання як різновидів підсумкового оцінювання, визначених цим же документом. До того ж, зрівняння змісту тематичного та семестрового оцінювання конфліктує з тезою Рекомендацій, якою дозволено вчителю/вчительці «встановлювати самостійно кількість підсумкових робіт та час їхнього проведення» (Про затвердження рекомендацій, 2024: 6).

Теза Модельної навчальної програми про те, що семестровий контроль проводиться з метою «підтвердження результатів поточних оцінок, отриманих учнями раніше», а завдання для проведення семестрового контролю «розробляються вчителем з урахуванням рівня навченості учнів» (Про скорочення строку дії, 2024: 8) не вкладаються у концепцію оцінювання, окреслену Рекомендаціями, оскільки «підтверджувальна» функція оцінювання школярів не передбачена концепцією НУШ. Ба більше, вважаємо що розробляти завдання контролю, коли «рівень навченості» здобувачів освіти вже визначено – не має жодного сенсу. Натомість, для виявлення «рівня досягнення обов'язкових результатів навчання за семестр» Рекомендації

націлюють педагогів на формування таких завдань, які дозволяють установити результати навчання за групами результатів навчання (Про затвердження рекомендацій, 2024: 6).

Нам видається, що теза Модельної навчальної програми, яка скеровує вчителя фізичної культури на виставляння семестрової оцінки «за результатами поточного (формульованого) оцінювання та контролю загальних результатів» не відповідає візії про семестрове оцінювання, окреслену Рекомендаціями. Так, Рекомендаціями пропонується практикування підсумкових робіт (комплексних, окремих) для кожної групи результатів, визначених у Критеріях оцінювання за освітніми галузями, на підставі яких педагог виставляє загальну оцінку за семестр. Натомість імовірність виставляння семестрових оцінок за результатами поточного оцінювання Рекомендаціями не передбачена (Про затвердження рекомендацій, 2024: 6) Така модель семестрового оцінювання є логічним нововведенням у систему оцінювання школярів з урахуванням функцій формульованого оцінювання, компетентнісного навчання, структури чинного Державного стандарту. Наповнення її сутнісним змістом з урахуванням особливостей предметної галузі «Фізична культура» та відображенням у нормативних документах залишається актуальним дотепер.

Модельною навчальною програмою з фізичної культури та Інструктивно-методичними рекомендаціями встановлено процедуру річного оцінювання здійснювати «на підставі загальних оцінок результатів навчання за I та II семестри» (Про скорочення строку дії, 2024: 11). У Рекомендаціях така ж теза продовжена важливим інноваційним зауваженням про можливість «корегування річної оцінки, а не обов'язковим отриманням її у спосіб визначення середнього арифметичного оцінок за I та II семестри» (Про затвердження рекомендацій, 2024). Вважаємо, що новітні явища у системі оцінювання, на кшталт наведеного прикладу, важливо окреслювати Інструктивно-методичними рекомендаціями та Модельною навчальною програмою для послугоування фахівцями з фізичної культури.

В Інструктивно-методичних рекомендаціях наголошується, що «засоби фізичної культури не є основою для оцінювання освітніх досягнень» (Про інструктивно-методичні рекомендації, 2024). Наші сумніви з приводу істинності такого твердження базується на аксіомі про безальтернативне використання у фізичному вихованні школярів фізичних вправ як способу оцінювання їх фізичної підготовленості (тести, випробування), а також окремих показників «динаміки функціонального стану та фізичного розвитку» – об'єкту

оцінювання, окресленого Модельною навчальною програмою (Про скорочення строку дії, 2024). Ба більше. Тут же Інструктивно-методичні рекомендації скеровують вчителя фізичної культури на оцінювання «динаміки використання техніки різних фізичних вправ у повсякденній, ігровій і змагальній діяльності», яку неможливо виявити без виконання учнями фізичних вправ – єдиного інструментарію для оцінювання технічної підготовленості. (Лексичну коректність цитати з Інструктивно-методичних рекомендацій залишаємо поза коментарями.) (Про інструктивно-методичні рекомендації, 2024). Отже, наведені нами окремі положення з Інструктивно-методичних рекомендацій щодо ролі фізичних вправ в оцінюванні досягнень здобувачами базової середньої освіти з фізичної культури розцінюємо, як суперечливі. Попри це, цілком слушним виглядає твердження Інструктивно-методичних рекомендацій про те, що нормативи фізичної підготовленості «пішли в минуле» (Про інструктивно-методичні рекомендації, 2024). Натомість його аргументація спрямованістю освітнього процесу «на формування фізично-розвиненої особистості...» (Про інструктивно-методичні рекомендації, 2024: 2) є сумнівною. Радше, зниження ролі оцінювання фізичної підготовленості школярів за нормативами зумовлене скеруванням фізичного виховання в школі на компетентнісне навчання.

Дискусійною вважаємо доцільність реалізації однієї з тез Інструктивно-методичних рекомендацій щодо тестування основних фізичних якостей у вересні-жовтні для «визначення рівня їх розвитку». Зауважимо, що навчальні програми-попередниці з фізичної культури (2012, 2017) скеровували вчителя фізичної культури в період з 01.09 до 01.10 кожного навчального року «з метою адаптації учнів/учениць до навантажень на уроках фізичної культури» проводити заняття «рекреаційно-оздоровчого характеру з помірними навантаженнями» та уникати тестування фізичної підготовленості (Навчальна програма, 2012; Навчальна програма, 2017). На жаль відтоді фізичні кондиції сучасних школярів у постканікулярний період не стали кращими, а тому важливість адаптаційного періоду у вересні місяці не втратила, на нашу думку, своєї актуальності.

Заклик в Інструктивно-методичних рекомендаціях до зміни традиційної методики проведення уроку фізичної культури виглядає як логічний крок в алгоритмі реформування загальної середньої освіти з фізичної культури. При цьому, доцільність рекомендації щодо самостійного вибору учнями/ученицями кількості повторень, амплітуди, темпу

виконання та інших способів дозування фізичних навантажень, які безсумнівно впливатимуть на результати навчальних досягнень школярів у процесі фізичного виховання, викликає сумніви.

Відзначимо актуальність для фахівця з фізичної культури інформації в Інструктивно-методичних рекомендаціях щодо особливостей оцінювання навчальних досягнень здобувачів загальної середньої освіти з особливими освітніми потребами. Вона викладена в контексті статті 20 «Інклюзивне навчання» Закону України «Про освіту» та статей 17 і 26 «Оцінювання результатів навчання учнів та їх атестація» та «Інклюзивне навчання», відповідно, Закону України «Про повну загальну середню освіту». Зокрема, 17 статтею Закону України «Про освіту» окреслено, що оцінювання результатів навчання учнів з особливими потребами в закладах освіти відбувається згідно із «загальними критеріями та з урахуванням індивідуального навчального плану». Інструктивно-методичними рекомендаціями пропонується оцінювати навчальні досягнення учнів з особливими освітніми потребами у процесі фізичного виховання «відповідно до індивідуальної програми їхнього розвитку, розробленої на основі висновку фахівців інклюзивно-ресурсного центру», що кореспондуються з наведеною вище статтею Закону України «Про освіту». Затим документом рекомендовано добирати форми оцінювання навчальних досягнень таких учнів «індивідуально з обов'язковим урахуванням їх можливостей функціонування, життєдіяльності та здоров'я» (Про інструктивно-методичні рекомендації, 2024: 3). Таке уточнення в Інструктивно-методичних рекомендаціях тези Закону є важливим для об'єктивізації оцінювання навчальних досягнень з фізичної культури школярів з особливими освітніми потребами.

Вагомим в Інструктивно-методичних рекомендаціях є заклик до вчителів оцінювати поруч із традиційними видами діяльності у фізичному вихованні школярів і створення ними портфоліо (творчі розробки проєктів, комплексів фізичних вправ, індивідуальної програми занять, загартування, різних форм самоконтролю), у тому числі і з використанням інформаційних технологій, технологічних гаджетів для самоконтролю і самооцінки.

Висновки. Чинними законами України та підзаконними нормативно-правовими актами в галузі освіти та освітньої галузі «Фізична культура» окреслено інновації НУШ щодо оціню-

вання навчальних досягнень учнів/учениць – від засадничих положень до методичних рекомендацій. Серед них – конфіденційність оцінювання, упровадження формуального оцінювання, електронної форми класного журналу без дублювання його на папері, змінена стратегія підсумкового оцінювання, можливість корегування річної оцінки, особливості оцінювання навчальних досягнень здобувачів загальної середньої освіти з особливими освітніми потребами, оцінювання нових видів діяльності у фізичному вихованні школярів, відмова від нормативів фізичної підготовленості.

Ряд інновацій щодо оцінювання навчальних досягнень здобувачів базової середньої освіти з фізичної культури знаходиться у площині гарантування державою закладам освіти академічної свободи. Серед них такі: обрання закладами освіти форм, змісту та способів оцінювання, можливість розробляти загальні положення оцінювання результатів навчання учня в освітній програмі; право розробляти власні шкали оцінювання, виробляти власні способи спостереження за розвитком наскрізних умінь та відмінності оцінювання у різних класах закладу загальної середньої освіти, можливість обирати електронну освітню інформаційну систему, яка надає послугу з ведення електронного класного журналу; повноваження розробляти форму Свідоцтва навчальних досягнень та частково змінювати його зміст.

Окремі положення деяких нормативних документів з галузі «Фізична культура» характеризуються внутрішньою та зовнішньою сутнісною неузгодженістю, лексичними недоліками, дискусійним характером поодиноких тверджень та відсутністю вичерпного переліку інновацій щодо оцінювання навчальних досягнень школярів та роз'ясненнями особливостей їх реалізації з урахуванням специфіки галузі.

Перспективи подальших досліджень. Подальші наукові розвідки авторки статті будуть організовані у рамках розробки анонсованого Міністерством освіти і науки України (від 10 грудня 2024 року) Концепції освітніх галузей. Робота над документом у складі групи експертів-практиків з галузі «Фізична культура» передбачає, серед іншого, окреслення пропозицій нормативно-правового характеру для усунення перешкод на шляху подальшої імплементації концептуальних засад НУШ та розробку системи освітнього поступу учнів/учениць упродовж 12 років навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція Нової української школи : схвалена рішенням Колегії МОН України від 27.10.2016. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 10.11.2024).
2. Модельна навчальна програма «Фізична культура. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти / О. С. Педан, Г. А. Коломоєць, А. А. Боляк, А. А. Ребрин, В. В. Дерев'яно, В. Г. Стеценко, О. І. Остапенко, О. М. Лакіза, В. М. Косик та ін. : рекомендовано Міністерством освіти і науки України. Затв. наказом МОН України від 17.08.2022 р. № 752. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetar.z.2022/Fiz.kult.5-6.kl.Pedan.ta.in.22.08.2022.pdf> (дата звернення: 10.11.2024).
3. Модельна навчальна програма «Фізична культура. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти / Баженов Є. В., Коломоєць Г. А., Боляк А. А., Дутчак М. В., Дніпров О. С., Бідний М. В., Ребрин А. А., Дерев'яно В. В., Малечко Т. А., Омеляненко І. О., Волкова І. В., Педан О. С. та ін. : Наказ Міністерства освіти і науки України від 24 липня 2023 р. № 883. URL: https://rada.info/upload/users_files/33763070/docs/ea8abb508f31caa5e038deb49f4a438f.pdf (дата звернення: 10.11.2024).
4. Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів 5–9 класи : затв. наказом МОН від 23.10.2017 р. № 1407. Київ. 427 с.
5. Навчальна програма з фізичної культури для 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів. 2012. URL: https://fizra.ippo.kubg.edu.ua/wp-content/uploads/2014/08/navchalna_programa_fizra_5-9_klasy.pdf (дата звернення: 10.11.2024).
6. Оцінювання в 5–9 класах НУШ: відповідаємо на запитання. 2024. URL: <https://mon.gov.ua/news/otsiniuvannia-v-59-klasakh-nush-vidpovidaemo-na-zapytannia> (дата звернення: 10.11.2024).
7. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : Постанова КМУ від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npsa/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standativ-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення: 10.11.2024).
8. Про затвердження Інструкції з ведення ділової документації у закладах загальної середньої освіти в електронній формі : Наказ МОН від 8 серпня 2022 р. № 707. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> (дата звернення: 10.11.2024).
9. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти : Наказ МОН від 01.04.2022 р. № 289 URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/86195/ (дата звернення: 10.11.2024).
10. Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання : Наказ МОН від 02.08.2024 р. № 1093. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia> (дата звернення: 10.11.2024).
11. Про інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 навчальному році : Лист МОН від 30.08.24 р. № 1.1/15776. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/66dffe/c4c/66dffec4c92d2958213439.pdf> (дата звернення: 10.11.2024).
12. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> (дата звернення: 10.11.2024).
13. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> (дата звернення: 10.11.2024).
14. Про скорочення строку дії грифів «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України», наданих модельним навчальним програмам з фізичної культури для закладів загальної середньої освіти, та надання грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» модельній навчальній програмі «Фізична культура. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти : Наказ МОН від 22.08.2024 р. № 1185. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-skorochennia-stroku-dii-hryfiv-rekomendovano-ministerstvom-osvity-i-nauky-ukrainy-nadanykh-modelnym-navchalnym-prohramam-z-fizychnoi-kultury-dlia-zakladiv-zahalnoi-serednoi-osvity-ta-nada> (дата звернення: 10.11.2024).
15. Старигіна І. Оцінювання за НУШ: що змінилося та як допомогти вчителю? 2022. URL: <https://osvitoria.media/experience/otsiniuvannia-za-nush-shho-zminylos-ta-yak-dopomogty-vchytelyu/> (дата звернення: 10.11.2024).
16. Шиян Б., Омеляненко І. Теорія і методика фізичного виховання школярів : навч. посіб. В 2 ч., Ч.2. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2012. С. 73.

REFERENCES

1. Kontsepsiia Novoi ukrainskoi shkoly: skhvalena rishenniam Kolehii MON Ukrainy vid 27.10.2016 [The concept of the New Ukrainian School: approved by the decision of the Board of the Ministry of Education and Culture of Ukraine dated October 27, 2016.]. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>. [in Ukrainian].
2. Modelna navchalna prohrama «Fizychna kultura. 5-6 klasy» dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity / Pedan O.S., Kolomoets H. A., Boliak A. A., Rebrina A. A., Derevianko V. V., Stetsenko V. H., Ostapenko O. I., Lakiza O. M., Kosyk V. M. ta inshi) : Rekomendovano Ministerstvom osvity i nauky Ukrainy : Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 17.08.2022 r. № 752 [Model educational program "Physical culture. 5–6 classes" for institutions of general secondary education / O. WITH. Pedan, H. AND. Kolomoets, A. AND. Bolyak, A. AND. Rebrina, V. IN. Derevyanko, V. G. Stetsenko, O. AND. Ostapenko, O. M. Lakiza, V. M. Kosyk et al. : recommendation. Ministry of Education and Science of Ukraine]. URL: <https://mon.gov.ua/>

static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Fiz.kult.5-6.kl.Pedan.ta.in.22.08.2022.pdf/ [in Ukrainian].

3. Modelna navchalna prohrama «Fizychna kultura. 7-9 klasy» dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity / Bazhenkov Ye. V., Kolomoiets H. A., Boliak A. A., Dutchak M. V., Dniprov O. S., Bidnyi M. V., Rebryna A. A., Derevianko V. V., Malechko T. A., Omelianenko I. O., Volkova I. V., Pedan O. S. ta inshi) : Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 24 lypnia 2023 r. № 883 [Model educational program "Physical culture. 7-9 classes" for institutions of general secondary education / E. Bazhenkov. V., Kolomoets G. A., Bolyak A. A., Dutchak M. V., Dniprov O. S., Bidny M. V., Rebrina A. A., Derevyanko V. V., Malechko T. A., Omelyanenko I. O., Volkova I. V., Pedan O. S. and others. : Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated July 24, 2023. № 883]. URL: https://rada.info/upload/users_files/33763070/docs/ea8abb508f31caa5e038deb-49f4a438f.pdf/ [in Ukrainian]

4. Navchalna prohrama z fizychnoi kultury dlia zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv 5–9 klasy : zatv. nakazom MON vid 23.10.2017 r. № 1407. Kyiv. 427 s [Curriculum for physical culture for general educational institutions grades 5–9: approved. by order of the Ministry of Education, Culture, Sports and Science dated 23.10.2017 № 1407. Kyiv. 427 p.]. [in Ukrainian]

5. Navchalna prohrama z fizychnoi kultury dlia 5–9 klasiv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv, 2012 [Curriculum for physical culture for grades 5–9 of general educational institutions. 2012]. URL: https://fizra.ippo.kubg.edu.ua/wp-content/uploads/2014/08/navchalna_programa_fizra_5-9_klasy.pdf [in Ukrainian].

6. Otsiniuvannia v 5–9 klasakh NUSH: vidpovidaemo na zapytannia. 2024 [Assessment in grades 5–9 of NUSH: we answer questions. 2024]. URL: <https://mon.gov.ua/news/otsiniuvannia-v-59-klasakh-nush-vidpovidaemo-na-zapytannia> [in Ukrainian].

7. Pro deiaki pytannia derzhavnykh standartiv povnoi zahalnoi serednoi osvity : Postanova KMU vid 30 veresnia 2020 r. № 898 [On some issues of state standards of comprehensive general secondary education: Resolution of the CMU dated September 30, 2020. № 898]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> [in Ukrainian].

8. Pro zatverdzhennia Instruksii z vedennia dilovoi dokumentatsii u zakladakh zahalnoi serednoi osvity v elektronni formi : Nakaz MON vid 8 serpnia 2022 r. № 707 [On the approval of the Instructions for maintaining business documentation in general secondary education institutions in electronic form: Order of the Ministry of Education and Culture of August 8, 2022. № 707]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> [in Ukrainian].

9. Pro zatverdzhennia metodychnykh rekomendatsii shchodo otsiniuvannia navchalnykh dosiahnen uchniv 5-6 klasiv, yaki zdobuvaiut osvitu vidpovidno do novoho Derzhavnogo standartu bazovoi serednoi osvity : Nakaz MON vid 01.04.2022 r. № 289 [On the approval of methodological recommendations regarding the assessment of educational achievements of students of grades 5-6, who are getting an education in accordance with the new State standard of basic secondary education: Order of the Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology of April 1, 2022. № 289]. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/86195/ [in Ukrainian].

10. Pro zatverdzhennia rekomendatsii shchodo otsiniuvannia rezultativ navchannia : Nakaz MON vid 02.08.2024 r. № 1093 [On the approval of recommendations regarding the evaluation of training results: Order of the Ministry of Education and Culture dated August 2, 2024. № 1093]. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia> [in Ukrainian].

11. Pro instruktyvno-metodychni rekomendatsii shchodo vykladannia navchalnykh predmetiv/intehrovanykh kursiv u zakladakh zahalnoi serednoi osvity u 2024/2025 navchalnomu rotsi : Lyst MON vid 30.08.24 r. № 1.1/15776 [On instructional and methodological recommendations regarding the teaching of educational subjects/integrated courses in general secondary education institutions in the 2024/2025 academic year: Letter of the Ministry of Education and Culture dated 08.30.24. № 1.1/15776]. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/66dffe/c4c/66dffec4c92d2958213439.pdf> [in Ukrainian].

12. Pro osvitu : Zakonu Ukrainy vid 05.09.2017 r. № 2145-VIII [On education: Law of Ukraine dated September 5, 2017 № 2145-VIII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> [in Ukrainian].

13. Pro povnu zahalnu seredniu osvitu : Zakon Ukraïny vid 16.01.2020 r. № 463-IX [On complete general secondary education: Law of Ukraine dated January 16, 2020 № 463-IX]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> [in Ukrainian].

14. Pro skorochennia stroku dii hryfiv «Rekomendovano Ministerstvom osvity i nauky Ukrainy», nadanykh modelnym navchalnym prohramam z fizychnoi kultury dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity, ta nadannia hryfa «Rekomendovano Ministerstvom osvity i nauky Ukrainy» modelnii navchalnii prohrami «Fizychna kultura. 5-9 klasy» dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity : Nakaz MON vid 22.08.2024 r. № 1185 [About shortening the validity period of the labels "Recommended by the Ministry of Education and Science of Ukraine" given to model curricula on physical education for general secondary education institutions, and granting the label "Recommended by the Ministry of Education and Science of Ukraine" to the model curriculum "Physical Culture. 5-9 classes" for institutions of general secondary education: Order of the Ministry of Education and Culture dated August 22, 2024. № 1185]. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-skorochennia-stroku-dii-hryfiv-rekomendovano-ministerstvom-osvity-i-nauky-ukrainy-nadanykh-modelnym-navchalnym-prohramam-z-fizychnoi-kultury-dlia-zakladiv-zahalnoi-serednoi-osvity-ta-nada> [in Ukrainian].

15. Staryhina I. Otsiniuvannia za NUSH: shcho zminylosia ta yak dopomohty vchyteliu? 2022 [Assessment for NUS: what has changed and how to help the teacher? 2022]. URL: <https://osvitoria.media/experience/otsiniuvannya-za-nush-shho-zminylos-ta-yak-dopomogty-vchytelyu/> (data zvernennia: 10.11.2024) [in Ukrainian].

16. Shyian B., Omelianenko I. Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia shkoliariv [Theory and methods of physical education of schoolchildren].: navch. posib. V 2 ch., Ch.2. Ternopil : Navchalna knyha-Bohdan, 2012. S. 73 [in Ukrainian].